

УДК 621.311.6

А.Б. Мисик

*Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, Хмельницький***КОНЦЕПЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ОБОРОНІ**

Розроблено концепцію застосування частин та підрозділів Державної прикордонної служби України у територіальній обороні, в основу якої покладено впровадження моделі аналізу ризиків, виду оперативно-бойових дій для відбиття збройних вторгнень та припинення провокацій, боротьби з диверсійно-розвідувальними групами противника, інтегрування дій підрозділів (сил) різних відомств для досягнення мети та виконання завдань шляхом врахування подібності бойових потенціалів, ресурсів та способів (приймів) виконання завдань.

Ключові слова: *Державна прикордонна служба України, аналіз ризиків, територіальна оборона, інтеграція дій підрозділів.*

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасній воєнно-політичній обстановці підвищується важливість територіальної оборони в системі національної безпеки України. Суб'єктами територіальної оборони (ТрО) є Збройні Сили України, інші військові формування та правоохоронні органи. Досвід бойових дій на сході України показав, що удосконалення організації спільного виконання завдань підрозділами різних відомств, оцінювання її ефективності є одними із невирішених питань ведення бойових дій, особливо в умовах розв'язування гібридної війни. Це при тому, що на сьогодні це найбільш раціональний шлях підвищення ефективності ТрО.

Завдання територіальної оборони мають комплексний характер і включають військові, правові, спеціальні та інші компоненти. Це вимагає особливого підходу до організації сумісних дій підрозділів, що належать різним відомствам.

ДПСУ – правоохоронний орган спеціального призначення. Проведений аналіз показує, що визначені Законом [1] її функції та завдання щодо захисту державного кордону визначені не конкретно. До того ж існуюча організаційно-штатна структура у певній мірі обмежує виконання завдань захисту. Особливий статус «спеціальний» не має чітко означеного трактування. В мирний час «спеціальний» визначалось, зокрема, специфікою об'єкта впливу – прикордонна безпека. Зустрічаються погляди, що цей термін підкреслює саме військово складову.

На сьогоднішній день змінились умови охорони, захисту та оборони державного кордону. Для ДПСУ, зокрема, визначена роль головного виконавця в ситуаціях, пов'язаних з припиненням збройних і не збройних провокацій, припиненні спроб пере-

тину кордону ДРГ тощо. Визначені ситуації, в яких підрозділи ДПСУ беруть безпосередню участь [2–3]. Невизначеність правових питань та відсутність теоретичних обґрунтувань застосування ДПСУ утруднює роботу органів управління щодо планування розвитку ДПСУ, прийняття рішень щодо виконання завдань в умовах ускладнення обстановки, розвитку тактики дій та способів виконання завдань, організації спільних дій з військовими формуваннями та правоохоронними органами.

Головними проблемами ТрО залишаються раціональне застосування підрозділів, забезпечення динамізму їх дій та швидкої адаптації до змін обстановки, раціональне поєднання правоохоронних та військових способів дій.

Таким чином, аналіз розвитку прикордонної служби, змін підходів до побудови системи національної безпеки України, змісту Концепції розвитку сектору безпеки і оборони та Концепції розвитку ДПС України до 2020 року, воєнних дій в Україні дозволив виявити загострення ряду протиріч. Це протиріччя як загальні для військового управління, так і специфічні для ДПС України. Основними серед них є такі:

між ТрО, як адаптивною до рівня загроз системою, та її окремими суб'єктами з визначеними функціями і формами діяльності, відомчими інтересами, завданнями та ресурсами;

між відомчими підходами до оцінки ефективності результатів оперативно-службових (оперативно-бойових) дій суб'єктів ТрО;

між вимогами до частин та підрозділів ДПСУ як до правоохоронного органу і як до військового формування.

Наявні протиріччя в поясненні організації ТрО потребують розробки відповідної теорії для їх вирішення та забезпечення ефекту спільних дій суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Дослідженню механізмів взаємодії присвячені роботи Кириченко І.О., Неклонського І.М., Аллерова В.І., Тробюка В.І., Катеринчука І.С. [4–6].

В межах досліджень зазначених учених розроблено теоретичні і організаційні засади взаємодії ДПСУ з іншими відомствами при спільному вирішенні завдань, розроблена концептуальна модель взаємодії. Порядок взаємодії авторами визначено як визначення завдань, спільно з ким вони виконуються і в який спосіб організується взаємодія. В межах своїх досліджень авторами основна увага звернена на здійснення ресурсної взаємодії.

Розроблений науково-методичний апарат оцінювання ефективності взаємодії військових формувань і правоохоронних органів під час спільного виконання завдань забезпечує синтез варіантів взаємодії. Варіант взаємодії представляє собою поєднання двох структурно-функціональних елементів структурно-функціонального простору. Таким чином, орган управління отримує відповідь на запитання за якими напрямками спрямувати зусилля взаємодіючих частин та підрозділів при виконанні службово-бойових завдань, а також який спосіб взаємодії обрати. Оцінку ефективності організації взаємодії автори пропонують проводити за завданнями суб'єктів та за напрямками взаємодії, під якими розуміються парні сполучення завдань суб'єктів, які можуть виконуватись незалежно або потребують певної форми взаємодії (спільних дій, допомоги, взаємодопомоги). Ефективність взаємодії визначається ступенем реалізації заздалегідь визначених напрямків взаємодії.

Однак, в межах зазначених робіт не досліджується механізм взаємодії та підвищення ефективності. Авторами відзначається обмеження області застосування показників ефективності взаємодії, визначення їх вкладу в загальну ефективність оперативно-службових дій.

Враховуючи, що суб'єкти ТрО відносяться до різних відомств та виконують різні завдання на обмеженій території, найчастіше взаємодія буде здійснюватись у формі спільних дій. Аналіз наукових праць за темою показав, що існуючі напрацювання з теорії взаємодії в рамках теорії управління та теорії воєнного мистецтва в межах своїх завдань не достатньо розкривають теоретичні питання виконання спільних дій різновідомчими силами через їх специфіку. Головною особливістю організації спільних дій є те, що функції, завдання та способи їх виконання саме в умовах ТрО пересікаються і подібні. Саме ця ознака викликає труднощі під час розподілу завдань і організації спільних дій.

Врахування подібності дозволяє представити механізми взаємодії не тільки через витрати ресур-

сів, а й через інтегрування способів дій, що відповідає фізичній сутності спільних дій.

Формулювання мети статті (постановка завдання). У теперішній час не вирішено ряд принципових питань щодо застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО, зокрема:

обґрунтування ролі ДПСУ, як суб'єкта ТрО при виконанні спільних завдань;

розрахунок бойових можливостей різновідомчих сил та їх порівняльна оцінка;

обґрунтування функцій, завдань, способів дій при спільному виконанні завдань ТрО, в ході спеціальних дій (стримуючих, специфічних);

обґрунтування питань організації управління, координації дій та взаємодії;

розроблення методики прийняття рішення на проведення заходів ТрО (участі в них), що дасть змогу здійснити раціональне поєднання ресурсів, потенціалів та способів дій підрозділів різних відомств під час прийняття рішень на всіх рівнях управління під час спільного виконання завдань щодо протидії противнику та правопорушникам.

Тобто мають місце невідповідності:

між об'єктивною необхідністю практичного застосування підрозділів ДПСУ у ТрО у визначених ситуаціях під час виконання функцій захисту державного кордону, ефективного управління силами ТрО, нарощування військової складової у діяльності ДПСУ, адаптації її функцій і способів дій до нових завдань та відсутністю науково-обґрунтованого інструментарію прийняття рішень для ефективного їх застосування у відповідності до можливостей;

між наростаючою складністю й обсягом задач управління ТрО та неготовністю органів управління різних відомств і рівнів до їх вирішення, суб'єктивним відношенням керівників до визначення мети, завдань та можливих шляхів цієї діяльності.

Такий стан пояснюється недосконалістю теоретико-методологічної та концептуальної підтримки як процесу дослідження, так і управління ТрО. Відсутність теоретичних основ застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО негативно впливає на ефективність виконання ними завдань в умовах невизначеності.

Таким чином, актуальність дослідження проблем підвищення ефективності управління ТрО обумовлена її роллю і місцем в системі національної безпеки, необхідністю нейтралізації загроз, значимістю ДПСУ у вирішенні завдань ТрО, необхідністю усунення наявних протиріч і невідповідностей. Це дасть змогу обґрунтованого вибору параметрів ТрО, сил та засобів, форм та способів оперативно-службової (оперативно-бойової) діяльності суб'єктів ТрО в залежності від змісту і рівня загроз та можливих ризиків. Розробка інструментарію обґрунтування рішень на застосування частин та підрозділів

ДПСУ у складі угруповання ТрО забезпечить відповідність її правового статусу, як правоохоронного органу спеціального призначення, завдань, способів дій і можливостей підрозділів завданням ТрО.

Розроблені теоретичні основи мають включати: концепцію застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО;

розроблений на основі концепції науково-методичний апарат обґрунтування параметрів застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО, який би відображав їх місце в структурі, функціях, завданнях та способах дій суб'єктів;

методику роботи органів управління, яка б реалізовувала б розроблений науково-методичний апарат;

теоретичні основи оперативно-службових (оперативно-бойових) дій частин та підрозділів ДПСУ під час виконання типових завдань ТрО;

теоретичні основи оперативно-бойового застосування підрозділів бойових резервів ДПСУ.

Метою статті є представлення результатів дослідження щодо розробки концепції застосування Державної прикордонної служби України у територіальній обороні. Центральним питанням концепції є формування теоретичної бази для розробки науково-методичного апарату прийняття рішень щодо застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО.

Створення теоретичної бази участі ДПСУ у ТрО забезпечить визначення впливу різних форм та способів дій підрозділів ДПСУ на формування цілісної системи ТрО, об'єднання можливостей суб'єктів ТрО для своєчасного і адекватного реагування на загрози, обґрунтування питань координації та взаємодії суб'єктів, удосконалення планування та раціональне використання ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

В основу концепції покладено адміністративно-правові основи ТрО. Метою концепції є забезпечення можливостей (спроможностей) частин та підрозділів Держприкордонслужби спільно зі Збройними Силами України, Національною гвардією України та іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами виконувати завдання щодо забезпечення національної безпеки і оборони України.

Основні функції ТрО, сили, що залучаються, їх часткові завдання визначені у [2]. ТрО є комплексом загальнодержавних, воєнних та спеціальних заходів, що застосовуються під час загрози або відбиття агресії з метою: охорона та захист державного кордону; забезпечення умов для надійного функціонування державних органів, мобілізаційного та оперативного розгортання військ (сил); охорона важливих

об'єктів і комунікацій; боротьба з диверсійно-розвідувальними силами та іншими озброєними формуваннями агресора на території країни та підтримання режиму воєнного стану. Тому застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО обумовлене видом та рівнем загрози.

З позиції застосування частин та підрозділів ДПСУ в ТрО уточнено поняття спільні дії, військова охорона, прикриття, оборона та захист державного кордону, загін підтримки, взаємодія різнорідних сил, оперативне підпорядкування. Зокрема, термін «спільні дії» в [5] визначено як заздалегідь узгоджені дії суб'єктів взаємодії, що ведуться з метою виконання загального завдання в умовах частково децентралізованого управління. Пропонується це визначення конкретизувати ознакою, що дії ведуться подібними способами (прийомами), з використанням подібних ресурсів, чи за рахунок створення подібних потенціалів. Інакше це будуть узгоджені дії в межах спільного завдання. Під способом розуміється дія чи послідовність дій, що призводять (мають призвести) до досягнення мети, тобто до отримання кінцевого результату. При цьому знімається обмеження щодо не збільшення ефективності дій одного суб'єкта за рахунок позитивного впливу партнера при взаємодопомозі.

Сформовано основні принципи застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО. Такими є: активність; гнучкість, адаптивність до умов обстановки та загроз; ешелонування сил та засобів; зосередження зусиль на важливих об'єктах, територіях, завданнях; комплексне застосування підрозділів, різнорідних сил та засобів; підтримка взаємодії між суб'єктами за завданнями, місцем, часом і способами дій; чітка регламентація діяльності суб'єктів; раціональна реалізація можливостей, потенціалів та ресурсів суб'єктів для забезпечення підвищення ефективності ТрО.

Державна прикордонна служба України залучається до підготовки та ведення територіальної оборони відповідно до планів і завдань, визначених Генеральним штабом Збройних Сил України. Завданнями ДПСУ у ТрО є:

охорона державного кордону на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, забезпечення додержання режиму державного кордону та прикордонного режиму;

участь у захисті державного кордону у взаємодії із Збройними Силами України, іншими правоохоронними органами та військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України;

здійснення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності, а також окремих контррозвідувальних заходів в інтересах забезпечення захисту державного кордону та виконання завдань територіальної оборони;

участь у взаємодії із Збройними Силами України, Службою безпеки України, Національною гвардією України, органами внутрішніх справ пошуку та знищення диверсійно-розвідувальних груп агресора, незаконних збройних формувань;

виявлення та ліквідація каналів нелегального перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин тощо;

участь у здійсненні державної охорони та оборони органів державної влади України, важливих об'єктів і комунікацій державного значення, забезпеченні умов для надійного функціонування органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил);

участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного та надзвичайного станів у контрольованих прикордонних районах.

На основі аналізу завдань ТрО, функцій, завдань та способів дій суб'єктів ТрО, зв'язків між ними сформульовано наукове положення, яке лежить в основі концепції. Існує раніше не врахована можливість отримати інтеграційний ефект від спільних дій за рахунок врахування подібності між ресурсами, потенціалами та способами дій суб'єктів, зв'язків між ними та параметрами мети. Це надає додаткову можливість управляти ресурсами, інтеграційним ефектом та ризиками.

Органи (підрозділи, сили) ДПСУ підготовлені для виконання обмежених в просторі, часі та видах дій. Однак, при проведенні суб'єктами ТрО спеціальних дій серед їх часткових завдань і способів дій є такі, що за певними ознаками подібні до завдань і способів дій підрозділів ДПСУ. Саме наявність цих властивостей у підрозділів ДПСУ дає можливість здійснювати ефективний вплив на досягнення мети дій істотно більше, ніж якщо їх передавати в оперативне підпорядкування і використовувати як підрозділ головного виконавця. Тобто при обґрунтованому виборі складу, способів, місця та часу дій цих підрозділів можна досягнути появи нових властивостей, не притаманних окремим суб'єктам ТрО і їх об'єднанню, тобто інтеграційного ефекту.

Умови, в яких приймаються рішення на ТрО, здебільшого визначаються як ризикові чи невизначені. Завдання з охорони державного кордону складні і не структуровані. ТрО – багатопараметральний динамічний процес. Аналіз параметрів побудови ТрО показує, що лише близько 15 % з них детерміновані, близько 20 % носять ймовірнісно-статистичний характер, решта – прогностні, тобто визначені не чітко і переважно експертними методами. Крім того, навіть при достатньо визначеній інформації про параметри та фактори обстановки наслідки їх впливу неоднозначні. За таких умов виникає проблема оцінки можливих ризиків і управління ними.

Тому в основу концепції покладається підхід, SWOT-аналізу, що передбачає оцінку загрози, сильних, слабких сторін системи протидії та її можливостей. З урахуванням досвіду інформаційно-аналітичної роботи у ДПСУ, пропонується впровадження в процес планування ТрО підходу, що ґрунтується на аналізі загроз, впливу, уразливості системи ТрО та ризику [7–8]. Для кожної з цих складових має бути розроблена система оцінювання, що включає методики якісної та кількісної оцінки.

Загроза – явище (чинник, сукупність чинників), здатні реально створити умови або стати причиною неможливості реалізації об'єктом його функцій. Небезпека – явище (чинник, сукупність чинників), здатні завдати шкоди об'єкта. Сторона, що загрожує застосовує специфічні сили та засоби.

Оцінка загроз полягає у їх дослідженні, виявленні тенденцій, формуванні прогностичних сценаріїв, можливості реалізації, оцінці рівнів загроз та можливих наслідків для охорони державного кордону. Оцінка загроз у різних сферах (воєнній, інформаційній, економічній тощо) здійснюється шляхом формування кортежів факторів та параметрів обстановки. Кожен фактор та параметр оцінюється за розробленою для нього шкалою. Оцінка може бути якісною чи кількісною. Для розроблення моделі оцінки загроз застосовуються методи кортежів, графічний, статистичний. Для оцінки рівнів загроз враховуються кількісні та якісні оцінки факторів обстановки, результати статистичного аналізу щодо спроб ураження об'єктів ТрО чи порушень, описи можливих сценаріїв дій противника (порушників) тощо.

Рівень складових загрози визначається числовим значенням, що характеризує стан фактора, та важливістю фактора в групі, до якої він відноситься. Рівень загрози визначається за розрахованими значеннями відповідних кортежів та прийнятими критеріями оцінки для кожного рівня загрози. Наприклад, повсякденного, підвищеного та небезпечного [8]. Спосіб реалізації загрози – послідовність дій з боку носія загрози, що може завдати шкоди об'єкту. Способи мають політичний, економічний, воєнний, інформаційний, а частіше комплексний характер. Аналіз та оцінка загрози передбачає оцінку об'єкта, джерела та потенціалу загрози.

Вплив загрози чи її складових визначається через такі параметри: важливість об'єктів чи їх елементів; параметри об'єктів, їх оперативно-тактичні характеристики; інші ознаки об'єктів, що характеризують їх привабливість для противника; оцінку втрат при ураженні об'єктів тощо.

Безпечний стан об'єкта – стан, коли забезпечуються сприятливі умови його функціонування за наявності та (або) у передбаченні дестабілізуючих чинників (загроз). Уразливість розглядається як здатність суб'єктів ТрО забезпечити охорону (обо-

рону, захист) об'єкта. Для ТрО вразливість має свої особливості оцінки. По своїй суті це необхідні заходи протидії загрози чи її складовим, тактичні можливості підрозділів, ресурси. При чому, здійснюється оцінка впливу заходів на конкретні параметри загроз та здатність суб'єктів ТрО до протидії за рахунок створених потенціалів, достатності ресурсів певного виду тощо. Для проведення аналізу та оцінки використовуються матричний метод, q-аналіз, методи експертної оцінки [9–11].

Ризик розглядається як можливість реалізації загрози. Оцінка ризику здійснюється за співвідношенням створеного потенціалу протидії до потрібного. Оцінка може бути проведена за значенням показника ризику, який розраховується як сума добутків важливості параметрів загрози на рівень протидії цим параметрам за всіма загрозами. Рівень протидії визначається ступенем зв'язку (впливу) дії (заходів) на параметр загрози.

Метою аналізу ризиків є накопичення, систематизація, обробка й аналіз інформації та даних з точки зору надання можливості керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо вибору засобів протидії загрозам та нейтралізації ризиків. Результати аналізу ризиків забезпечать пристосування дій прикордонного відомства (його частин та підрозділів) до потреб і умов ТрО. Це, в свою чергу, забезпечить підвищення ефективності управління ТрО, раціональне використання ресурсів.

Оцінка ризиків полягає в виявленні та оцінці відхилень параметрів системи та процесу ТрО від необхідних, пошуку її слабких елементів. Управління ризиками в ТрО полягає у проведенні заходів спрямованих на мінімізацію прояву слабких місць елементів системи з урахуванням результатів оцінки загроз.

Підвищення ефективності управління ТрО можливе за рахунок оптимізації використання сил та засобів, врахування якомога більшої кількості параметрів загроз та самої ТрО, факторів, що їх визначають. Зі станом параметрів обстановки змінюється і мета ТрО. Параметри і фактори здебільшого не можуть бути однозначно оцінені та виміряні, що породжує невизначеність, а звідси і багатоваріантність рішення.

Таким чином, актуальність впровадження у систему управління ТрО аналізу ризиків обумовлена необхідністю нейтралізації загроз національній безпеці, обґрунтованого вибору параметрів системи ТрО в залежності від змісту і рівня загроз та можливих ризиків, оцінки організації ТрО

З багатьох існуючих підходів до оцінки ефективності для ТрО найбільш прийнятним є визначення ефективності як ступеня пристосування системи до виконання поставлених перед нею завдань. Ефективність – ймовірність того, що система (чи її еле-

мент) виконають своє призначення в заданому інтервалі часу (чи коли це буде потрібно) в певних умовах. Тобто, ефективність визначається як здатність сил і засобів, що беруть участь у ТрО, успішно виконати завдання.

Критерієм оцінки ефективності ТрО є числова характеристика рівня ризику невиконання завдань ТрО, що відображають і забезпечують порівняння між собою фактичних або очікуваних результатів оперативно-службової діяльності з точки зору їх відповідності меті територіальної оборони у співвідношенні із затраченими при цьому ресурсами. Тобто, оцінюється організація ТрО, розподіл ресурсу, створення потенціалу, забезпечення інтеграційного ефекту.

Таким чином, якщо прикриті всі вразливі об'єкти та території, визначені планом ТрО, забезпечена комплексність застосування сил та засобів у відповідності до можливостей, потенціалів та ресурсів, організовані спільна діяльність, враховані загрози, уразливість, вплив та ризику (як виправдана нехватка ресурсів чи потенціалу протидії), то ефективність ТрО буде високою. Критерієм виступає рівень ризику.

Підхід аналізу ризиків створює умови для створення адаптивної моделі, що пов'язує загрози та заходи протидії. Управління ТрО і аналіз ризиків повинні підкріплюватись розвідувальною інформацією. Зміна ролі і місця ДПСУ в ТрО вимагає формування розвідувальних органів та підрозділів для здійснення військової розвідки.

В основу дослідження спільних дій в ТрО покладено принцип послідовної декомпозиції мети, функції, завдань, умов діяльності до детального представлення необхідних ресурсів та способів дій, механізмів функціонування, показників та критеріїв оцінки організації дій. В основу дослідження та механізму організації спільних дій в концепції покладено узгодження дій підрозділів за способами виконання типових завдань (дій), що ґрунтується на їх подібності, і забезпечує інтегральний ефект.

В основі структури ТрО лежить поняття розрахункової одиниці (РО) – найменшого елемента в структурі угруповань сил та засобів, внутрішня структура якої не розглядається. У якості РО, виходячи з мети моделювання, доцільно прийняти в ДПСУ збільшений прикордонний наряд, в НГ - посилений наряд, в ЗСУ-механізоване відділення. Обрахування характеристик РО базового рівня ґрунтується на методиках оперативно-тактичних розрахунків [12].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку даного напрямку

Таким чином, проведений на фоні обстановки на ділянці Луганського прикз аналіз ТрО свідчить про ряд невирішених складних питань щодо практи-

чної реалізації завдань ТрО. Основними з них є визначення завдань суб'єктам, раціональний розподіл ресурсів та організація спільних дій частин та підрозділів різних відомств. Керівники різних рівнів зіштовхуються з проблемою недосконалості адміністративно-правових та методичних механізмів забезпечення виконання завдань управління підрозділами у ТрО.

Концепція застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО спрямована на дослідження, обґрунтування та вирішення проблем комплексного застосування сил, що належать різним відомствам. Принциповим для ТрО є те, що управління в ній відбувається в умовах високої невизначеності даних про дії противника та його стан, мету і завдання.

Концепція включає нормативно-правове забезпечення участі ДПСУ у ТрО, принципи реалізації функцій та виконання завдань ДПСУ у ТрО, перехід до методології аналізу та оцінки ризиків, показники ефективності організації ТрО, підходи до визначення мети та завдань ТрО, перехід частин та підрозділів ДПСУ до охорони та захисту кордону військовими методами, основи планування застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО для забезпечення інтеграційного ефекту спільних дій суб'єктів ТрО за рахунок врахування нових факторів та параметрів; впровадження ситуативного та прецедентного підходів до прийняття рішень.

Сформована концепція застосування частин та підрозділів ДПСУ у ТрО дає можливість на новому якісному рівні організувати ТрО, підвищити обґрунтованість рішень на застосування різнорідних сил та засобів. Це надало можливість у подальшому розробити відповідний науково методичний апарат.

ТрО, як складному явищу, притаманні і інші системні властивості: здатність до самоорганізації, багатогранність, адаптація до змін умов, прагнення до збереження боєздатності суб'єктів тощо. Вони реалізуються через механізми управління силами та засобами на рівні підрозділів.

Концепція є вкладом в розвиток теорії військового управління в частині розвитку методології дослідження дій суб'єктів територіальної оборони в період загострення військово-політичної обстановки і військового часу.

В практичній площині концепція передбачає:

створення інформативної моделі аналізу ризиків та її запровадження, розробку відповідних методик, визначення типу даних та необхідної інформації, визначення технічних вимог відносно обладнання та програмного забезпечення для створення системи підтримки управлінських рішень у сфері ТрО;

чіткий розподіл відповідальності й повноважень та налагодженої міжвідомчої взаємодії та координації, формування системи ТрО у залежності від типу загроз, створення системи моніторингу,

аналізу, прогнозування та підтримки прийняття рішень за єдиними методиками з використанням можливостей Головного ситуаційного центру України;

запровадження уніфікованої системи планування та управління ресурсами ТрО, що дасть змогу створити комплексний та багатофункціональний інструментарій забезпечення ТрО;

взаємне посилення військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань ТрО; здійснення оперативного співробітництва та обміну інформацією;

обґрунтування створення у складі ДПСУ підрозділів швидкого реагування з відповідним озброєнням та резервів для виконання завдань щодо протидії провокаціям на державному кордоні;

впровадження оперативно-бойового виду діяльності частин та підрозділів ДПСУ для виконання завдань з захисту державного кордону та пунктів пропуску;

визначення напрямків удосконалення та корегування форм оперативно-службової діяльності у відповідності з варіантами дій у ТрО;

перегляд мобілізаційних планів частин ДПСУ для створення спеціальних мобільних підрозділів з бронетехнікою для дій при загостренні обстановки та інженерно-саперних підрозділів для облаштування кордону;

визначення проблемних питань щодо спільних дій, а саме: узгодження і врахування меж відповідальності суб'єктів ТрО; складу сил та засобів, порядок їх підпорядкування при спільних діях (хто, кому, коли, на які терміни і на основі яких нормативно-правових документів передається на посилення, хто і ким управляє і межі повноважень, порядок забезпечення матеріальними засобами і озброєнням); порядок прийому об'єктів (районів) під охорону і оборону; обсяги, послідовність та строки підготовки заходів ТрО; способи та варіанти дій щодо знищення десантів, диверсійних груп і бандитських формувань; маневр силами та засобами; заходи всебічного забезпечення та управління;

зміст заходів щодо підтримки правового режиму воєнного стану, прикриття державного кордону, участі у стабілізаційних, специфічних діях та спеціальних операціях.

Інформаційна складова ТрО полягає у запровадженні в практику сучасних інформаційних технологій:

а) створення нових інтегрованих інформаційно-телекомунікаційних систем та єдиного інформаційного простору;

б) створення єдиної геоінформаційної системи, можливо на базі ГАІС Держприкордонслужби з використанням цифрових електронних карт;

в) створення єдиної інтегрованої системи збору та аналізу даних обстановки.

В ході подальших досліджень положення концепції мають бути конкретизовані науково-методичним апаратом, скорегованою методикою роботи органів управління, основами оперативно-службових та бойових дій підрозділів ДПСУ.

Список літератури

1. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 03.04.2004 р. №661-IV. Відомості Верховної Ради України. – 2004. – 208 с.

2. Положення про територіальну оборону. Указ Президента України від 23 вересня 2016. № 406/2016.

3. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України. Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016.

4. Аллеров Ю.В. Концептуальна модель взаємодії внутрішніх військ МВС України з органами Державної прикордонної служби при спільному виконанні службово-бойових завдань / Ю.В. Аллеров, Ю.П. Бабков, М.М. Литвин // Честь і закон. – Х.: Військ. ін-т ВВ МВС України, 2004. – № 1. – С. 7-14.

5. Кириченко І.О. Аксиоматичні основи теорії взаємодії службово-бойових систем / Ю. В. Аллеров, В.І. Тробюк, Ю.Ф. Урсакий // Честь і закон. – Х.: Військ. ін-т ВВ МВС України, 2006. – № 1. – С. 9-17.

6. Неклонський І.М. Результати наукових досліджень взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій / І.М. Неклонський // Честь і закон. – Х.: Вид-во. НАНГ МВС України, 2015. – № 1(52). – С. 24-34.

7. Мисик А. Б. Концептуальна модель побудови системи управління ризиками у сфері охорони державного кордону / А.Б. Мисик, І.С. Катеринчук // Честь і закон. – Х., 2007. – № 2. – С. 27-29.

8. Мисик А.Б. Методичні підходи до кваліфікації та ідентифікації ризиків у системі охорони державного кордону / А.Б. Мисик, М.Ю. Цибровський // Збірник наукових праць НАДПСУ. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2004. – Ч. II, № 43. – С. 25-29.

9. Мисик А.Б. Обґрунтування вибору методу підтримки прийняття рішень у сфері охорони державного кордону / А.Б. Мисик, М.Ю. Цибровський // Збірник наукових праць НАДПСУ. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2004. – Ч. II, № 31. – С. 20-23.

10. Мисик А.Б. Модель формування та оцінки заходів забезпечення прикордонної безпеки / А.Б. Мисик, О.М. Дмитренко // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – К.: Вид-во НУОУ, 2013. – № 1(16). – С. 44-47.

11. Мисик А.Б. Модель процесу прийняття рішення на застосування резервів в охороні державного кордону / А.Б. Мисик, А.В. Братко // Збірник наукових праць НАДПСУ. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2016. – № 24. – С. 18-24.

12. Мисик А.Б., Катеринчук І.С. Методика оперативно-тактичних розрахунків в Державній прикордонній службі України: навч. посіб. / А.Б. Мисик, І.С. Катеринчук. – Хмельницький: Видавництво НАПВУ, 2004. – 80 с.

Надійшла до редколегії 15.05.2017

Рецензент: д-р техн. наук проф. І.С. Катеринчук, Національна академія Державної прикордонної служби України, Хмельницький.

КОНЦЕПЦИЯ ПРИМЕНЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОГРАНИЧНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ В ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОБОРОНЕ

А.Б. Мысык

Разработана концепция применения частей и подразделений Государственной пограничной службы Украины в территориальной обороне, в основу которой положено внедрение модели анализа рисков, оперативно-боевого вида деятельности для отражения вооружённых вторжений и пресечения провокаций, борьбы с диверсионно-разведывательными группами противника, интегрирование действий подразделений (сил) различных ведомств для достижения цели и выполнения задач путём учёта подобия боевых потенциалов, ресурсов и способов (приёмов) выполнения задач.

Ключевые слова: Государственная пограничная служба Украины, анализ рисков, территориальная оборона, интеграция действий подразделений.

THE CONCEPT OF ENGAGEMENT OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE IN TERRITORIAL DEFENSE

A. Mysyk

The concept of unit engagement of the State Border Service of Ukraine in territorial defense has been developed which is based on the implementation of: the risk analysis model; type of activities - operational and combat to repel the armed invasions and cease provocations, to combat the enemysabotage and reconnaissance groups; the integration of unit (force) activities of various agencies to achieve the goals and accomplish missions by taking into account the similarities of military capabilities, resources and methods to execute tasks.

Keywords: State Border Guard Service of Ukraine, risk analysis, territorial defense, integration of unitactivities.